

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

Otázky a odpovědi pro advokáty

2020

Tato příručka je určena advokátům, kteří zamýšlejí podat stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen „Soud“).

Tento praktický průvodce však nabízí pouze klíčové informace. Nemůže nahradit nahlížení do primárních dokumentů, především těch, jež jsou k dispozici na webové stránce ESLP (www.echr.coe.int), ani studium judikatury štrasburských orgánů a obecné literatury k právním aspektům Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

PROHLÁŠENÍ:

Rada evropských advokátních komor (CCBE) neposkytuje v souvislosti s informacemi obsaženými v této příručce žádné záruky ani prohlášení jakéhokoliv druhu a nenesे odpovědnost za žádné kroky učiněné v důsledku informací zde obsažených nebo s odkazem na tyto informace či jejich jiné použití. CCBE v žádném případě neodpovídá za škody vyplývající ze spoléhání se na tyto informace a z jejich použití.

Aktualizace 2021:

Tato příručka zahrnuje aktualizaci, ke které došlo ratifikací dodatkového Protokolu č. 15 všemi 47 členskými státy Rady Evropy, jenž od 1. února 2022 zkracuje lhůtu pro podání stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva ze šesti na čtyři měsíce.

Ilustrace na obálce: © Court of human rights by Chasmer

Úvodní slovo Roberta Spano, předsedy Evropského soudu pro lidská práva

V tomto roce, kdy slavíme 70. výročí Úmluvy, je více než kdy jindy nutné připomenout si, že evropský systém ochrany lidských práv vychází ze správného provádění Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod na vnitrostátní úrovni.

Často jsem hovořil o základním aspektu mechanismu známého jako subsidiarita, který činí ze všech vnitrostátních soudců zároveň „soudce ze Štrasburku“. I oni ve skutečnosti provádějí Úmluvu stejně jako soudci Soudu.

Aby bylo možno uplatňovat tuto zásadu, je naprosto nezbytné vzdělávání advokátů. Právě oni Úmluvu ožívají, nejprve před vnitrostátními soudy a poté před Soudem. V tomto ohledu mohu jedině ocenit důležitou práci, kterou od roku 2014 dělá Rada evropských advokátních komor (CCBE) ve spolupráci se Soudem s cílem zvýšit povědomí advokátů o řízeních před Soudem.

Tato spolupráce nabyla podoby praktického příručky, jejíž čtvrté vydání s potěšením vítám. Svou srozumitelnou prezentací ve formě otázek a odpovědí se stává nepostradatelným nástrojem pro všechny, kdo chtějí k Soudu předložit stížnost. Naše řízení se někdy může jevit jako složité, a snahy všech zúčastněných o jeho zpřístupnění a vysvětlení je třeba vždy přivítat.

Povšiml jsem si, že každé vydání přináší nové informace a nejinak je tomu i v tomto případě. Nové vydání například odkazuje na nedávno zveřejněné pokyny k článku 46 Úmluvy o závaznosti a výkonu rozsudků. Ti, kdo jsou s příručkou obeznámeni, tedy zjistí nové informace. Ti, kdo ji čtou poprvé, rychle pochopí, že odpovídá na všechny otázky, které si mohou v souvislosti se Soudem pokládat.

Blahopřeji autorům příručky a přeji Vám příjemné čtení.

Robert Spano
Předseda Evropského soudu pro lidská práva

I. Vnitrostátní řízení před předložením stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva

1. *V jaké fázi řízení před vnitrostátními soudními orgány je třeba podat stížnost na porušení lidských práv?*

Stížnost na porušení Evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“) je třeba předložit v průběhu řízení před vnitrostátním soudem, aby případnou stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva („Soud“) bylo možno připravovat od počátku řízení. Tam, kde případ zahrnuje porušení základních práv, je třeba, aby advokáti usilovali o to, aby tato porušení potvrdil i vnitrostátní soud: jestliže vnitrostátní soud shledá, že k porušení došlo, nebude třeba předkládat následnou stížnost Soudu. Princip subsidiarity vyžaduje, aby vnitrostátní soudy dostaly samy příležitost zabránit údajnému porušení, zjistit jej a napravit. Jestliže jej nenapraví, lze k Soudu podat stížnost. Meritorní stížnost na porušení článků Úmluvy je třeba předložit v první instanci, s konkrétním odkazem na příslušné články Úmluvy. Je zásadně důležité, aby se odvolání a poté dovolání k nejvyššímu vnitrostátnímu soudu nebo jakémukoliv jinému ústavnímu soudu nebo kasačnímu soudu, který jedná jako soud poslední instance, týkalo stejných stížností na porušení Úmluvy.

Advokáti by měli vzít v úvahu, že protokol 16 zavádí pravomoc Soudu vydat posudek, pokud si tak vyžádají určité vnitrostátní soudy nebo tribunály (obvykle nejvyšší vnitrostátní soudy/soudy poslední instance). Takovéto soudy si u Soudu mohou vyžádat posudek k zásadním otázkám vztahujícím se k interpretaci nebo použití práv stanovených Úmluvou. Takovýto posudek může vycházet pouze z případu projednávaného určeným vnitrostátním soudem. Pokud je takováto žádost přijata k posouzení, Velký senát vydá posudek. Posudek není závazný, ale je zveřejněn.

2. *Je nezbytné před podáním stížnosti k Soudu podat opravný prostředek k Nejvyššímu soudu?*

Před podáním stížnosti k Soudu je nutno vždy podat opravný prostředek k nejvyššímu soudu dané země, aby se zabránilo riziku, že Soud stížnost prohlásí za nepřijatelnou, protože nebyly vyčerpány všechny vnitrostátní opravné prostředky, jak vyžaduje čl. 35 odst. 1 Úmluvy. V některých státech se podání opravného prostředku k Nejvyššímu soudu někdy nemusí vyžadovat, např. tehdy, pokud daný soud již vynesl rozsudek s právním názorem k dané věci. Příslušný advokát by si měl tedy pečlivě prostudovat příslušné vnitrostátní právo, stanovisko vnitrostátního soudu poslední instance a judikaturu Soudu. Úmluva pouze vyžaduje vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků, které jsou relevantní pro údajná porušení a která jsou adekvátní a efektivní z hlediska jejich nápravy.

3. *Je důležité vyčerpat veškeré účinné dostupné opravné prostředky?*

Vyčerpání veškerých účinných dostupných opravných prostředků je nezbytné. Advokáti by si v judikatuře Soudu měli vyhledat, zda v dané oblasti práva týkající se jejich případu existuje účinný opravný prostředek. Pokud nedojde k podání opravných prostředků ke všem vnitrostátním soudům až na úroveň soudu poslední instance včetně, Soud může stížnost prohlásit za nepřijatelnou, a to v souladu s článkem 35 Úmluvy. Úmluva je koncipována na principu subsidiarity. V případech, kdy stěžovatel nevyčerpal všechny vnitrostátní opravné prostředky, Soud dojde k závěru, že v rámci vnitrostátního právního systému nedošlo k přezkumu porušených práv spadajících do oblasti Úmluvy všemi dostupnými procesními prostředky a nemohla být zajištěna potřebná náprava.

4. Jak žalovat porušení Úmluvy?

Veškeré stížnosti na porušení Úmluvy musí být meritorní. Důrazně se doporučuje, aby se stížnost vztahovala na porušení konkrétních článků Úmluvy, a nikoliv na obecné nebo abstraktní porušení právních principů. Podobná přesnost je zapotřebí i z hlediska předpokládaných důsledků, jež má soud z porušení vyvodit. Například, je-li v souvislosti s vnitrostátním trestním řízením žalováno porušení práva být souzen v přiměřené lhůtě (čl. 6 odst. 1 Úmluvy), je třeba jasně uvést opravný prostředek, o který se usiluje: ukončení řízení, nebo uznání polehčujících okolností (což jsou dle judikatury Soudu alternativní důsledky porušení práva na spravedlivý proces).

5. Jak zohlednit judikaturu Soudu ve vnitrostátním řízení?

Úmluva je součástí vnitrostátního právního systému všech členských států. Proto je třeba v jakékoli fázi řízení před vnitrostátními soudy vycházet z judikatury Soudu před vnitrostátními soudy, a přitom odkazovat na precedenční rozhodnutí Soudu týkající se porušení daných článků Úmluvy. Rozsudky Soudu musí být přesně citovány, včetně konkrétních odstavců týkajících se interpretace Úmluvy, z nichž rozsudky Soudu v podobných případech vycházejí. Advokáti by se neměli omezovat pouze na rozsudky Soudu týkající se téhož žalovaného státu. Měli by brát v úvahu veškeré rozsudky Soudu týkající se daného článku Úmluvy, včetně těch, jež se vztahují na jiné státy.

6. Je třeba, aby obvinění z porušení základních práv byla vždy předložena v písemné formě?

Důrazně se doporučuje, aby obvinění z porušení Úmluvy byla písemná, např. ve formě písemného podání, písemných poznámek k soudu a/nebo písemných závěrů. Je pak nesporné, že předmětné obvinění z porušení lidských práv je na místě a vnitrostátní soudci musí v těchto otázkách rozhodnout. Kromě toho v případech, kdy byla obvinění z porušení učiněna písemně, advokát bude moci tyto dokumenty předložit Soudu, aby prokázal, že v každé fázi vnitrostátního řízení byly vzneseny relevantní argumenty.

7. Jak poradit klientovi?

Je důležité, aby advokáti svým klientům poskytovali komplexní právní služby, a soustředili se na relevantní právní otázky. Vágní analýza problematiky není užitečná a může vést k předčasnému neúspěchu před Soudem. Z tohoto důvodu je třeba zjistit relevantní skutečnosti co nejpřesněji. Přesné stanovení skutkových okolností je nezbytné, aby se zabránilo nejednoznačnosti nebo nepřesnosti při poukazování na relevantní články Úmluvy a nepřesnostem v rozhodování vnitrostátních soudů, jež mohou být důsledkem nedostatečného posouzení práv, která byla údajně porušena.

8. Jak je třeba prezentovat porušení Úmluvy?

Při sepisování stížnosti by se advokáti měli vyhnout příliš abstraktnímu popisu některého nebo některých práv stanovených Úmluvou. Domnělá porušení je třeba ve stížnosti přesně popsat a určit porušení konkrétního nebo konkrétních základních práv chráněných články Úmluvy nebo některým z jejích protokolů. Je třeba citovat velmi přesné výtahy z předchozích rozsudků Soudu a vysvětlit jejich relevanci (včetně citací rozsudků a odkazů na konkrétní odstavce).

9. Jak stížnost připravovat v průběhu vnitrostátního řízení?

Advokáti by neměli zapomínat na přípravu podkladu k potenciální stížnosti od samého začátku vnitrostátního řízení a aktualizovat jej na každé úrovni řízení, aby v době, kdy řízení skončí u nejvyššího soudu, měli k dispozici kompletní podklad. Podklad by měl zahrnovat veškeré námitky, které potenciální stěžovatel hodlá vznést před Soudem; ty je třeba předložit vnitrostátnímu soudu v souladu s formálními požadavky a lhůtami stanovenými vnitrostátní legislativou, s použitím veškerých procesních prostředků umožňujících zabránit porušení Úmluvy (Cardot proti Francii, stížnost č. 11069/84, Fressoz a Roire proti Francii, stížnost č. 29183/95). Spis by měl obsahovat důkazy, veškeré soudní dokumenty (žaloby, písemná podání, soudní příkazy apod.), výpisy z komentářů k lidským právům i relevantní vnitrostátní rozsudky a judikaturu Soudu.

Aby se zajistilo, že se vnitrostátní soud bude dostatečně zabývat argumentací vyplývající z Úmluvy, mohou advokáti orgán konečné instance vyzvat, aby v určené části – nikoliv roztroušeně v různých částech rozsudku – uvedl jednoznačné odůvodnění zamítnutí stížnosti na porušení Úmluvy i posouzení významu této stížnosti. Advokát bude moci vycházet zvláště z této části pravomocného vnitrostátního rozsudku, aby prokázal, že opravné prostředky byly vyčerpány a jaká byla analýza soudu v otázkách Úmluvy.

10. Jak postupovat po skončení vnitrostátního řízení?

Když byly vyčerpány veškeré opravné prostředky k vnitrostátním soudům, doporučuje se, aby advokát připravil komplexní právní rozbor, včetně analýzy možné úspěšnosti řízení před Soudem. Tento přehled by měl jednoznačně uvádět lhůty podání stížnosti k Soudu. Nyní, když všech 47 členských států Rady Evropy ratifikovalo dodatkový protokol č. 15, bude s účinností od 1. února 2022 tato lhůta činit čtyři měsíce od data konečného vnitrostátního rozhodnutí namísto šesti měsíců. Do podkladu by měly být zahrnuty nejnovější relevantní rozsudky ze soudní databáze HUDOC. Advokát by měl vysvětlit podmínky přijatelnosti stížnosti a veškeré předvídatelné obtíže. Přitom by měl zohlednit klíčové otázky, jako je řízení vedené samosoudcem, statistiku prohlášení stížností za nepřijatelné, délku řízení, odhadované náklady na řízení (výlohy a odměny advokáta) a pravidla spravedlivého zadostiučinění. Klientům je třeba jasně a opakovaně vysvětlit, že Soud není dalším odvolacím soudem ani soudem „čtvrté instance“.

Je třeba hlídat lhůty, v jejichž rámci se stížnost podává, např. pokud lhůta uplyne o víkend, neboť vnitrostátní právní úprava se může lišit od právní úpravy stanovené Soudem. Podobně je třeba věnovat pozornost specifickým otázkám, jako je výpočet lhůty pro podání stížnosti k Soudu v případě několika období vyšetřovací vazby na sebe nenavazujících (viz *Idalov proti Rusku*, stížnost č. 5826/03).

Čtyřměsíční lhůta se přeruší pouze podáním úplné stížnosti doplněné o relevantní dokumenty. Odeslání dokumentů faxem nebo e-mailem se nepovažuje za dostatečné a nepředstavuje podání v dané lhůtě (viz otázky 16 a 17 níže).

11. Jaké kroky je třeba učinit v případě, že advokátovi je případ zadán teprve poté, kdy proběhlo celé vnitrostátní řízení?

Je-li advokát poprvé osloven po skončení vnitrostátního řízení, tj. pokud se v této fázi případu ujímá, je vhodné, aby celý případ vyhodnotil a mohl tak klienta informovat o vyhlídkách na úspěch před Soudem. Musí být vyplněn formulář pro podání stížnosti a je nezbytné, aby advokát znal problematiku Úmluvy.

12. Jaké další otázky mohou v těchto případech vyvstat?

Advokáti musí být připraveni řešit specifické otázky a radit svému klientovi, pokud takové otázky vyvstanou. Může se jednat o otázky předběžných opatření, řízení před Velkým senátem, pilotních rozsudků, výkonu rozsudku po zjištění porušení, právní pomoc, smírné narovnání, žádost o anonymitu, jednostranná prohlášení, o to, jaké jazyky mohou být použity, i o procesních problémech, které mohou nastat, jako je koordinace v případě, že je pověřeno několik advokátů, a komunikace se Soudem. Advokátům se doporučuje, aby si pravidelně vyhledávali na webových stránkách Soudu informace o komunikovaných případech, často nahlíželi do databáze Soudu a použili šablonu stížnosti, která je k dispozici na webových stránkách Soudu. Konečně by měli sledovat všechny změny v řízení před Soudem, především po změně Jednacího řádu Soudu. Pokud klient změní advokáta a pro zajištění kontinuity zastupování by předchozí advokát měl předat spis novému advokátovi, společně se všemi informacemi o probíhajícím řízení před Soudem, přičemž je třeba informovat i Soud.

13. Je možné podat k Soudu stížnost na postup Evropské unie?

K Soudu nelze podat přímo stížnost na porušení vyplývající z rozhodnutí nebo úkonu institucí Evropské unie (viz informační přehled, judikatura vztahující se k Evropské unii na stránkách Soudu). Je na vnitrostátních soudech, aby otázku interpretace unijního práva nebo platnosti úkonů přijatých institucemi, orgány, kanceláři nebo agenturami EU předložily Soudnímu dvoru Evropské unie (SDEU) s žádostí o předběžné rozhodnutí. Domnělé porušení Úmluvy může být nakonec vzneseno ve stížnosti k Soudu, a to poté, kdy SDEU vydá rozsudek k témuž (viz např. rozsudek Velkého senátu ve věci *Bosphorus proti Irsku* ze dne 30. června 2005 (stížnost č. 45036/98) a novější případ řešený Velkým senátem (*Avotiņš proti Lotyšsku* z 23. května 2016; stížnost č. 17502/07).

14. Jak důležité je další vzdělávání v problematice lidských práv?

Další vzdělávání v problematice lidských práv je pro advokáty zásadní. Advokátům se velmi doporučuje, aby se účastnili seminářů k základním otázkám lidských práv, např. seminářů organizovaných národními advokátními komorami, a sledovali vývoj v judikatuře Soudu. Rovněž se velmi doporučuje studium specializovaných textů a časopisů. Existuje evropský Program pro vzdělávání právních profesionálů v oblasti lidských práv (program HELP), jehož je CCBE partnerem. Tento program podporuje členské státy Rady Evropy při provádění Úmluvy na vnitrostátní úrovni a vztahuje se především na advokáty. Webová stránka programu HELP poskytuje bezplatný online přístup ke školicím materiálům a nástrojům k Soudu. Všem zájemcům je k dispozici na adrese <http://www.coe.int/help>. Pro řádné zastupování klienta a pomoc klientovi je samozřejmě rovněž velmi žádoucí znalost úředních jazyků Soudu (angličtiny a francouzštiny).

15. Jaké nástroje mají účastníci řízení a jejich advokáti k dispozici?

K dispozici je řada nástrojů, které poskytují informace účastníkům řízení i advokátům o řízení před Soudem a o právní úpravě v oblasti lidských práv. Webová stránka Soudu (<http://www.echr.coe.int>) nabízí zjednodušený přehled řízení ve věcech Úmluvy i text Úmluvy a jejích protokolů společně s přístupem do databáze HUDOC, informacemi k judikatuře, praktickým průvodcem k přijatelnosti stížností a řadu dalších zdrojů (viz otázka č. 30). Informace o lidských právech jsou k dispozici rovněž na různých národních webových stránkách.

II. Řízení před Evropským soudem pro lidská práva

16. Jaká je lhůta pro podání stížnosti k Soudu?

V současné době se Soud může zabývat pouze stížnostmi, která byla podána do šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné vnitrostátní rozhodnutí; tato lhůta bude s účinností od 1. 2. 2022 zkrácena na čtyři měsíce.

Tato lhůta se počítá ode dne konečného rozhodnutí nejvyššího příslušného vnitrostátního orgánu, tedy po vyčerpání všech dostupných vnitrostátních opravných prostředků. Lhůta, která je v současnosti šestiměsíční, se od 1. 2. 2022 zkracuje na čtyři měsíce.

Lhůta pro podání stížnosti byla výjimečně přerušena po dobu tří měsíců, a to od pondělí 16. března 2020 do pondělí 15. června 2020, z důvodu celosvětové zdravotní krize.

Například:

- ▷ Neupravuje-li vnitrostátní právo způsob oznámení, datum, které se uplatní je den, kdy mají účastníci faktickou možnost se seznámit s obsahem příslušného rozhodnutí;
- ▷ Je-li od počátku zřejmé, že stěžovatel nemá žádný účinný opravný prostředek, začíná lhůta běžet dnem, kdy došlo k jednáním či opatřením, která jsou předmětem stížnosti, nebo dnem, kdy se stěžovatel dozví o úkonech nebo opatřeních nebo na něj dopadnou jejich účinky nebo mu způsobí újmu;
- ▷ Jestliže tvrzené porušení představuje pokračující situaci, proti níž se nelze bránit žádným opravným prostředkem v rámci vnitrostátního práva, začíná lhůta běžet teprve poté, kdy tato situace skončí. Dokud situace trvá, lhůta se neuplatňuje.

Lhůta tedy začíná běžet buď dnem rozhodnutí soudu, nebo dnem, kdy toto rozhodnutí bylo oznámeno stěžovateli a/nebo jeho advokátovi. Lhůta končí posledním dnem lhůty, a to i tehdy, pokud tento den připadne na neděli nebo státní svátek.

V ideálním případě by advokáti měli stížnost doručit kanceláři Soudu co nejdříve, každopádně před uplynutím lhůty. Lhůtu lze přerušit pouze odesláním úplné stížnosti Soudu, která splňuje požadavky článku 47 Jednacího řádu Soudu. Viz vysvětlující poznámka k článku 47 na webových stránkách Soudu.

Stížnost je zaregistrována pouze tehdy, pokud Soud obdrží úplnou stížnost včetně veškerých nezbytných dokumentů. V případě, že některý nezbytný dokument bude chybět, kancelář případ neotevře. Advokátům se proto důrazně doporučuje, aby stížnosti zasílali několik týdnů před uplynutím lhůty, aby v případě potřeby bylo možno stížnostní formulář doplnit nebo poskytnout další dokumenty v této lhůtě, aby se zamezilo riziku, že stížnost bude zamítnuta bez dalšího posouzení, pokud bude příliš pozdě na to, aby byla znovu podána správně.

17. Co je třeba vyplnit do nového oficiálního formuláře, který je k dispozici na webových stránkách Soudu?

Formuláře stížnosti jsou k dispozici v PDF formátu v záložce „Applicants“ na webových stránkách Soudu. Článek 47 Jednacího řádu Soudu (který byl významně pozměněn s účinností od 1. ledna 2016) uvádí informace, které musí být do stížnosti zahrnuty. Další pokyny, včetně procesních pokynů k podání stížnosti k Soudu, vysvětlují kroky pro individuální stěžovatele dle článku 34 Úmluvy a způsob vyplnění formuláře stížnosti. Stížnosti mohou být vyplněny v jakémkoliv úředním jazyce členskému státu Rady Evropy.

Je klíčové, aby všechny informace požadované ve stížnosti byly do formuláře stížnosti vyplněny přesně a správně. Pokud se tak nestane, může dojít k tomu, že se Soud stížností nebude zabývat. Do formuláře stížnosti je třeba zapsat veškeré skutečnosti a argumenty. V případě potřeby lze doplňující informace nebo argumentaci nepřesahující 20

stránek přiložit k formuláři stížnosti v samostatném dokumentu za předpokladu, že se jedná pouze o doplnění argumentace již obsažené ve formuláři stížnosti.

Zmocnění advokáta stěžovatelem je nyní součástí formuláře stížnosti (strana 3 pro individuální stěžovatele nebo strana 4 pro organizace) a musí jej vyplnit, datovat a vlastnoručně podepsat stěžovatel. Zástupce bude muset rovněž podepsat část „Plná moc“ ve formuláři stížnosti (rovněž strana 3/4). Skeny nebo kopie podpisů nejsou přijímány.

Samostatná plná moc bude přijata pouze tehdy, je-li společně s předložením stížnosti podáno řádné vysvětlení chybějících informací a podpisu ve formuláři stížnosti. Je třeba objasnit, proč bylo objektivně nemožné, aby stěžovatel podepsal plnou moc na str. 3/4 formuláře stížnosti, např. pokud je stěžovatel uvězněn ve vzdálené zemi a se svým advokátem může komunikovat pouze elektronicky: viz JR a ostatní proti Řecku č. 22696/16, rozsudek 25012018.

Formulář stížnosti předložený za právnickou osobu musí být podán společně s podkladovými dokumenty, které potvrzují, že zástupce právnické osoby je podle vnitrostátního práva oprávněn za tuto osobu jednat, např. předložením výpisu z obchodního rejstříku.

Upozorňujeme, že formulář stížnosti, který Soud shledá neúplným, nebude zaregistrován. Neúplnou stížnost bude nutno znovu předložit na novém formuláři, řádně vyplněném a se všemi přílohami, a to stále ve lhůtě stanovené čl. 35 odst. 1.

18. Jaké dokumenty je třeba ke stížnosti přiložit?

Formulář stížnosti je třeba podložit kopiemi rozhodnutí vnitrostátních soudů, dokumentů potvrzujících dodržení lhůty, která je v současné době šestiměsíční, ale od 1. 2. 2022 se zkracuje na čtyři měsíce (např. formální oznámení konečného rozhodnutí) a žaloby a podání z prvoinstančního řízení, z odvolání a z řízení před nejvyšší instancí, jež prokazují, že Úmluva byla uplatňována před všemi dostupnými vnitrostátními soudy. Poslední zmíněné je třeba přiložit, neboť rozsudky ne vždy řeší právní otázky týkající se Úmluvy, jež byly advokáty vzneseny během řízení, i když dobrou praxí je výslovně si takové rozhodnutí vyžádat. (Viz „Guide to good practice in respect of domestic remedies“).

Ke stížnosti lze přiložit i další dokumenty vztahující se k rozhodnutím nebo opatřením, jež jsou napadány (např. přepisy, lékařské nebo jiné zprávy či prohlášení svědků). Kopie veškerých takových dokumentů a rozsudků musí být chronologicky očíslovány, s přímým odkazem na název dokumentu.

Formulář stížnosti zmiňuje předkládání kopií, nikoliv originálů dokumentů. Překlady nejsou vyžadovány.

Formulář stížnosti (s příslušnými dokumenty z vnitrostátních řízení) je jediným dokumentem, který Soud bere v potaz při posouzení souladu s článkem 47.

19. Jak a komu je třeba stížnost a dokumenty zaslat?

Žádost a přiložené dokumenty je třeba zaslat poštou tajemnici Soudu. Důrazně se doporučuje využít doporučenou zásilku/zásilku s doručenkou, aby byl k dispozici písemný a úřední doklad o datu podání stížnosti, jímž je datum odeslání poštou. Kancelář nepotvrzuje přijetí korespondence.

Žádost zasláná faxem se nepovažuje za úplnou a nedojde k přerušení lhůty, neboť Soud musí obdržet originální podepsaný formulář stížnosti s podpisem stěžovatele zmocňujícího advokáta a přijetí zastoupení ze strany advokáta.

Když stěžovatel nebo advokát předkládá stížnosti týkající se různých skutečností pro několik stěžovatelů, je nutno pro každého stěžovatele použít řádně vyplněný formulář stížnosti a k příslušnému formuláři stížnosti je třeba připojit dokumentaci vztahující se k danému individuálnímu stěžovateli.

Je-li stížnost podávána za více než pět stěžovatelů, musí jejich advokát kromě formulářů stížnosti předložit i tabulku ve formátu Microsoft Excel, kde budou uvedena jména a údaje jednotlivých stěžovatelů. Šablonu této tabulky je možno stáhnout z webových stránek Soudu: Příloha ke stížnosti s mnoha stěžovateli.

Je-li stížnost podávána jménem několika stěžovatelů a namítané skutečnosti jsou u všech stěžovatelů stejné, musí stížnost zvlášť obsahovat osobní údaje každého stěžovatele a jeho podepsané zmocnění (str. 1-3), zbylou část formuláře lze podat jako společnou. Rovněž je třeba přiložit tabulku ve formátu Excel, v níž budou uvedeny adresy a osobní stav jednotlivých stěžovatelů. Vysvětlivky lze doplnit do pole 71 „Připomínky“ na str. 13 formuláře.

Advokáti budou Soudem informováni o zaregistrování stížnosti (je-li úplná), prostřednictvím poštovní služby, a obdrží číslo věci a sadu štítků s čárovými kódy, jimiž je třeba označit veškerou další korespondenci s kanceláří Soudu.

20. Jak komunikovat s kanceláří Soudu?

Jednací řád stanoví, že Soud stěžovatele informuje o zaregistrování jeho stížnosti.

Soud informuje stěžovatele o zaregistrování různými způsoby, v závislosti na tom, které řízení se na případ vztahuje. Existují tři hlavní alternativy. Zaprvé, zjevně nepřijatelné případy: advokát stěžovatele obdrží rozhodnutí samosoudce (čl. 52 A odst. 1) jakožto první komunikaci ze strany Soudu. Zadruhé, případy, které nejsou prohlášeny za bezprostředně nepřijatelné a jsou zaregistrovány k dalšímu šetření: advokát bude informován o číslu registrace a vyzván, aby vyčkal dalšího vývoje. Zatřetí, případy, o nichž je urychleně vyrozuměna žalovaná vláda (čl. 54 odst. 2b): advokát bude vyrozuměn o otázkách Soudu pro účastníky řízení a bude mít možnost reagovat na stanoviska žalované vlády, jak je podrobněji popsáno níže.

Korespondence s kanceláří Soudu probíhá výhradně písemně. S kanceláří nelze ve věci stížnosti komunikovat ústně.

Veškerá komunikace s kanceláří musí probíhat poštou, bez ohledu na to, zda se jedná o otázku, žádost o informaci, doplňující dokument nebo vyrozumění o změně adresy či rodinného stavu stěžovatele.

Když kancelář informuje advokátova stěžovatele ohledně registrace stížnosti nebo o tom, že o stížnosti byla vyrozuměna žalovaná vláda podle čl. 54 odst. 2b, bude v daném dopise uvedeno registrační číslo stížnosti i praktické pokyny, jak ji sledovat, a o povinnostech advokáta ve zbývajících částech řízení.

Podobně se kancelář Soudu písemně obrátí na advokáta s veškerými žádostmi o dokumenty nebo informace či další vysvětlení, jež mohou být v souvislosti se stížností zapotřebí.

Advokáti musí na otázky kanceláře Soudu odpovídat bez zbytečného odkladu. Pokud tak neučiní, kancelář může dojít k závěru, že stěžovatel nechce dále ve stížnosti pokračovat, a stížnost může být vyřazena ze seznamu Soudu.

Dle procesních pokynů ze září 2018, po oznámení případu podle čl. 54 odst. 2b jsou stěžovatelé, kteří se rozhodli podávat stížnosti elektronicky, vyzváni kanceláří, aby zasílali veškerou písemnou komunikaci se Soudem pomocí elektronické komunikační služby Soudu (eComms).

Pokud s tím vysloví souhlas, budou prostřednictvím eComms dostávat i písemnou korespondenci z kanceláře Soudu (dopisy, stanoviska vlády a další dokumentaci).

Toto elektronické zasílání a doručování veškeré korespondence se Soudem se nevztahuje na předběžná opatření nebo případy rozhodované Velkým senátem.

21. Jak lze dosáhnout předběžného opatření?

Podle článku 39 Jednacího řádu může Soud vydat předběžné opatření, které je pro účastníky daného řízení závazné. Předběžná opatření se vydávají pouze ve výjimečných případech, kdy by mohlo dojít k nenapravitelné újmě vyplývající především z hrozícího vyhoštění nebo extradice a běžně pouze na žádost stěžovatele.

Soud tedy může například rozhodnout, že je třeba daný stát informovat, že odsun stěžovatele je třeba odložit, dokud nebude o stížnosti rozhodnuto nebo do dalšího oznámení.

Podrobná pravidla vztahující se k předběžným opatřením jsou stanovena v procesních pokynech vydaných předsedou Soudu v posledním znění z r. 2011, jež tvoří přílohu Jednacího řádu Soudu.

Žádosti o předběžná opatření podle čl. 39 se řeší písemně. Proti zamítnutí žádosti podle čl. 39 se nelze odvolat.

Soud věnuje zvláštní pozornost povinnostem, které musí advokáti v rámci předběžných opatření splnit.

Žádosti musí být odůvodněné a musí podrobně uvádět důvody, na nichž se zakládají obavy stěžovatele, povahu rizik a proč je tvrzena nenapravitelná újma, a rovněž ustanovení Úmluvy, u nichž se předpokládá, že jsou nebo budou porušena.

Aby Soud mohl žádost posoudit, musí k ní být připojena rozhodnutí vnitrostátních soudů a dalších vnitrostátních orgánů.

Žádosti o předběžná opatření je nutno zasílat faxem nebo poštou – nikoliv e-mailem – co nejdříve po vydání konečného vnitrostátním rozhodnutí nebo výjimečně i před vydáním konečného rozhodnutí, je-li stav kritický, aby měl Soud dostatek času zareagovat dříve, než bude příliš pozdě.

Soud má pro žádosti o předběžná opatření vyhrazenou zvláštní faxovou linku: +33 (0)3 88 41 39 00, obsluhovanou od pondělí do pátku v době od 8.00 do 16.00 hodin. Žádosti odeslané po 16.00 hodině budou obvykle zpracovány až následující pracovní den. Advokáti žádající o předběžné opatření musí urgentně reagovat na veškeré dopisy a žádosti o informace odeslané kanceláří Soudu. O žádostech o předběžné opatření bude obvykle rozhodnuto do 24 až 48 hodin.

Pokud je to možné, měli by advokáti informovat Soud o datu a času výkonu rozhodnutí o deportaci, odsunu nebo extradici, jemuž se snaží zabránit.

Jakmile je žádost o předběžné opatření podána, vyžaduje se, aby ji stěžovatel, či jeho advokát, sledoval.

Především je třeba Soud neprodleně informovat o veškerých změnách v administrativním stavu nebo jakémkoliv jiném stavu stěžovatele (např. obdržení povolení k pobytu nebo vrácení do země původu).

O případné ztrátě kontaktu s klientem musí zástupce stěžovatele sám od sebe bez odkladu informovat Soud.

Je-li žádost o předběžné opatření zamítnuta, je nezbytné Soud informovat o tom, zda bude nadále uplatňována meritorní stížnost.

22. Jaké požadavky se vztahují na písemná vyjádření (článek 38 Jednacího řádu Soudu)?

Písemná vyjádření se požadují pouze tehdy, pokud stížnost není jednoznačně nepřijatelná nebo považovaná za opakující se, přičemž advokát bude kanceláří informován, že budou předložena žalované vládě.

Od ledna 2019 Soud zkušebně zavedl novou praxi zahrnující dedikovanou, nespornou fázi pro stížnosti, které byly oznámeny žalované vládě, aby se podpořilo smírné urovnání věci v rané fázi.

Po oznámení vládě nyní nastávají v řízení dvě nové odlišné fáze. První je dvanáctitýdenní nesporná fáze. Kancelář často předloží východisko, na základě něhož lze okamžitě dosáhnout smírného urovnání, zvláště v případech, kdy se stížnost týká otázek, ke kterým již existuje dobře zavedená judikatura Soudu. Účastníci řízení budou poté vyzváni, aby Soud informovali, zda chtějí přijmout návrh kanceláře na smírné urovnání.

V případech, kdy kancelář takovýto návrh nepředloží, jsou účastníci vyzváni, aby uvedli, zda mají vlastní návrh na smírné urovnání případu a aby jej v důvěrném režimu předložili. Je-li dosaženo dohody, bude na její výkon dohlížet Výbor ministrů.

I když návrh kanceláře na smírné urovnání stěžovatel nepřijme, může žalovaná vláda usilovat o uzavření řízení na základě jednostranného prohlášení, často za podobných podmínek, jako jsou podmínky původně navržené kanceláří. Další podrobnosti k jednostrannému prohlášení jsou uvedeny níže.

Zadruhé, jestliže se strany nedohodnou v původní dvanáctitýdenní fázi, kterou lze prodloužit, pokud se zdá, že dosažení dohody je pravděpodobné a není navrženo žádné jednostranné prohlášení, započne sporná fáze, která zahrnuje vzájemnou výměnu vyjádření účastníků.

Během sporné fáze je žalovaná vláda vyzvána, aby do 12 týdnů předložila své stanovisko k přijatelnosti a meritu věci s odkazem na otázky Soudu připravené kanceláří Soudu.

Pokud je případ komunikován brzy poté, kdy byl předložen, bude žalovaná vláda rovněž vyzvána, aby připravila své vlastní vyličení skutkového stavu, k jehož připomínkování bude rovněž vyzván advokát stěžovatele. Soud přijme za pravdivou jakoukoliv skutečnost, která nebude rozporována.

Pokud je případ oznámen žalované vládě poté, kdy jej Soud posuzuje již delší dobu, kancelář obvykle připraví souhrn skutkového stavu, o jehož opravu může požádat kterýkoliv z účastníků. Tak se obvykle děje v případech předložených před pozměněním čl. 47 v r. 2014, jímž se zpřísnil požadavek, aby stěžovatelé soustředili své stížnosti na formuláři stížnosti.

Kancelář postoupí stanovisko žalované vlády advokátovi stěžovatele k odpovědi, a to obvykle v šestitýdenní lhůtě.

Písemná vyjádření lze činit pouze ve lhůtě určené předsedou senátu nebo soudcem zpravodajem. O prodloužení této lhůty lze požádat, avšak pouze před jejím uplynutím.

Vlády často žádají o prodloužení lhůty a bývá jim vyhověno. Žádat tedy mohou i stěžovatelé.

Procesní pokyn pozměněný v září 2014 stanoví postup pro takováto podání. Tam, kde nebyla akceptována elektronická komunikace, musí být veškeré dokumenty a stanoviska vyžádané Soudem zaslány poštou ve třech výtiscích.

Je nutno postupovat podle požadavků pro písemná podání dle odst. 10-13 procesních pokynů (s názvem „Formulář“). Upozorňujeme, že pokud je podání většího rozsahu než 30 stránek, je nutno předložit stručné shrnutí.

Co se týče obsahu vyjádření, Soud se řídí zavedeným postupem.

Advokát stěžovatele by měl Soud informovat o veškerém vývoji vnitrostátního práva, ať už se jedná o legislativní úpravy nebo úpravy vyplývající z judikatury, které se vztahují k předmětu stížnosti. Advokáti musí rychle odpovídat na veškeré dopisy zasílané kanceláří. Jakákoliv prodleva v odpovědi nebo absence odpovědi na korespondenci z

kanceláře může vést k tomu, že Soud stížnost vyřadí ze svého seznamu případů, nebo ji prohlásí za nepřijatelnou. Neinformování Soudu o závažných skutečnostech, jako je např. úmrtí stěžovatele, může být považováno za zneužití práva na podání individuální stížnosti.

23. Jak je třeba předkládat nárok na spravedlivé zadostiučinění?

Nárok na spravedlivé zadostiučinění je třeba předkládat současně s tím, kdy advokát stěžovatele předloží písemné vyjádření v reakci na stanoviska vlády. Je třeba jej předložit v souladu s článkem 60 Jednacího řádu Soudu a procesních pokynů vydaných předsedou Soudu v březnu 2007.

Ačkoliv to není povinné, vzhledem ke kritériu způsobilosti k přiznání odškodnění se stěžovatelům doporučuje, aby ve formuláři na stížnost konkretizovali újmu, která jim byla způsobena. Stížnost může být prohlášena za nepřijatelnou, bude-li se Soud domnívat, že stěžovatel neutrpěl „podstatnou újmu“ (viz čl. 35 odst. 3 písm. b) Úmluvy).

Vzhledem k tomu, že formulář stížnosti neobsahuje žádný odstavec vztahující se k finanční ztrátě, bude třeba tuto otázku nastínit – pokud si zaslouhuje pozornost – v příloze, kterou lze ke stížnosti připojit, a to maximálně o 20 stránkách.

Nárokům na spravedlivé zadostiučinění, které musejí být plně podloženy, může být vyhověno pouze tehdy, pokud vnitrostátní právo žalovaného státu umožňuje pouze částečné odškodnění za porušení Úmluvy a pokud to Soud považuje za nezbytné.

Soud požaduje, aby nároky na spravedlivé zadostiučinění byly zpracovány položkově a aby k nim byly přiloženy veškeré podpůrné dokumenty. Nebude-li žádost zpracována položkově a předložena společně s podklady, nebude jí vyhověno.

Spravedlivé zadostiučinění může být přiznáno u tří druhů ztrát a škod: majetková škody, nemajetková újma (odškodnění za duševní utrpení, potíže a nejistotu vyplývající z daného porušení) a náklady řízení.

Co se týče majetkové škody, Soud může rozhodnout na spravedlivém základě o nepřiznání náhrady škody za celou utrpěnou ztrátu, nebo dokonce o nepřiznání žádné náhrady.

Soud může odškodnění nemajetkové újmy přiznat i právnické osobě, např. za poškození dobrého jména společnosti, nejistotu při plánování rozhodnutí, narušení řízení společnosti a dále úzkost a potíže způsobené členům vedení společnosti (viz např. *Comingersoll proti Portugalsku*, stížnost č. 35382/97, rozsudek ze dne 6. dubna 2000). Ztráta tohoto druhu může zahrnovat subjektivní i objektivní prvky a nelze ji kvantifikovat přesně.

Princip použitý u nároků na spravedlivé zadostiučinění je *restitutio in integrum*: tedy v jaké situaci by se stěžovatel nacházel, pokud by k porušení nedošlo. Tento princip je stanoven v procesním pokynu a rozvinut v judikatuře Soudu.

Co se týče nemajetkové újmy, Soud ji posuzuje na základě zásady spravedlivého posouzení. Advokáti by měli objektivně zhodnotit odškodnění požadované v rámci majetkové škody a nemajetkové újmy, avšak měli by si být vědomi toho, že i v případě, kdy se žádost opírá o podkladovou dokumentaci, Soud může přiznat částku nižší, než je nárokováná suma.

Tam, kde se spravedlivé zadostiučinění nepožaduje, Soud žádné nepřizná.

Odškodnění za nemajetkovou újmu nepodléhá zdanění. Odškodnění za majetkovou škodu však zdanění podléhat může. Náhrada nákladů řízení pro stěžovatele nepodléhá zdanění, avšak částky přijaté advokáty jako odměna mohou být zdanitelné.

24. Mohou být nahrazeny náklady řízení?

Náhrada nákladů řízení se liší od ostatních druhů spravedlivého zadostiučinění. I ta je předmětem procesních pokynů a rozsáhlé judikatury Soudu. Jestliže Soud rozhodne o přiznání náhrady nákladů řízení, bude tato vyčíslena a přiznána v eurech. Může zahrnovat náklady právního zastoupení i procesní a podobné náklady, jako

např. soudní poplatky.

Soud může nařídít náhradu nákladů řízení, které stěžovatel vynaložil ve vnitrostátním řízení a v řízení před Soudem, pokud se snažil dosáhnout toho, aby k porušení vůbec nedošlo, nebo aby dosáhl nápravy nastalé situace.

Jak uvádějí procesní pokyny, Soud se při výpočtu náhrady nákladů řízení řídí třemi hlavními principy. Žádosti se vyhovějí pouze tehdy, pokud byly náklady řízení skutečně vynaloženy, byly nezbytné k zabránění porušení nebo dosažení nápravy, jsou v rozumné výši a plně podloženy důkazy. Co se týče odměny advokáta, stěžovatel musí prokázat, že byla skutečně zaplacená nebo že její platba byla zákonně požadována.

Soud rozhoduje o úhradě odměn advokáta dle vlastního uvážení, což často vede k nižší úhradě, než je částka nárokováná stěžovatelem, a to i tehdy, jsou-li nároky podpořeny důkazy – fakturami a vyúčtováním odměny. Soud není vázán vnitrostátními pravidly, jimiž se řídí výpočet odměny advokáta.

Soudu je potřeba předložit podrobná vyúčtování poplatků a/nebo faktury, včetně potvrzení jejich přijetí, jako např. prohlášení advokáta o obdržení platby.

Soud nepřiznává úhradu poplatků zaplacených stěžovatelem v souvislosti s vnitrostátním řízením, kde tyto poplatky nesouvisely se Soudem deklarovaným porušením Úmluvy.

Advokát tedy bude muset objasnit přesnou povahu poskytnutých služeb, především těch, které se týkaly výhradně žaloby na porušení popsáná v různých písemných podáních před vnitrostátními soudy a samozřejmě i před Soudem.

Vzhledem k výše uvedenému by advokáti neměli být překvapeni, že Soud často sníží náhrady spadající do této kapitoly, i když se nárok jeví jako opodstatněný.

Náhradu nákladů řízení lze poukázat přímo na bankovní účet stěžovatele nebo na bankovní účet jeho advokáta, a to v závislosti na pokynech zaslanych kanceláři Soudu.

25. Kdy a jak probíhá jednání před Soudem?

Jednání jsou nařizována pouze za výjimečných okolností. Ve většině případů jednání neproběhne, neboť řízení před Soudem probíhá především písemně.

V některých případech se však ústní jednání před senáty koná. Jsou povinně nařizována ve věcech postoupených Velkému senátu.

Články 63 až 70 Jednacího řádu Soudu stanoví, jak má ústní jednání probíhat.

Jednání jsou v zásadě veřejná, přičemž platí výjimky stanovené Jednacím řádem. Ústní jednání obvykle trvá dvě hodiny.

Stěžovatelé se nemusí na jednání dostavit osobně.

Je zajištěno simultánní tlumočení do angličtiny a francouzštiny, ovšem se svolením Soudu mohou advokáti používat některý úřední jazyk jednoho z členských států Rady Evropy.

Písemná podání a/nebo poznámky, z nichž se bude vycházet, musí být doručeny kanceláři nejpozději 24 hodin před ústním jednáním, aby bylo možné je předat tlumočnickům. Takováto písemná podání nemusí být při ústním slyšení citována doslovně.

Písemná stanoviska se při ústním jednání nepředkládají, pokud si je Soud nevyžádá.

Délku ústního jednání stanoví předseda po dohodě s účastníky řízení před ústním jednáním. Každý účastník řízení dostává obvykle 30 minut času a dalších 10 minut na případné odpovědi.

Poté, kdy účastníci přednesou svá podání a členové senátu vnesou dotazy, následuje obvykle přestávka v jednání, aby si advokáti mohli připravit odpovědi na otázky. Advokáti nemusí mít talár, ale mohou, pokud chtějí.

Cestovní výdaje stěžovatele budou uhrazeny, pokud Soud rozhodne o porušení Úmluvy na straně žalované vlády. Všechna ústní jednání se nahrávají a mohou být živě přenášena nebo si je lze přehrát po skončení jednání.

26. Lze požádat o postoupení případu Velkému senátu, a pokud ano, jak?

V souladu s článkem 43 Úmluvy posuzuje žádosti o postoupení případu Velkému senátu kolegium pěti soudců Velkého senátu. Žádost je třeba předložit do tří měsíců od vydání rozsudku senátem. Žádostem se vyhovějí pouze v případech, že případ je výjimečný alespoň v některých ohledech. Uvedené kolegium zváží tento požadavek při

rozhodování o žádosti o postoupení. Rozhodnutí senátu o nepřijatelnosti stížnosti, zjišťování skutkové podstaty senátem a rozhodnutí vztahující se k zavedené judikatuře nelze postoupit Velkému senátu.

V době od 1. listopadu 1998 – kdy nabyl účinnosti protokol č. 11 – do října 2011, kolegium analyzovalo 2129 žádostí o postoupení. Pouze 110 žádostí bylo přijato a případy postoupeny Velkému senátu. (Viz „The general practice followed by the panel of the Grand Chamber when deciding on requests for referral in accordance with Article 43 of the Convention“, zveřejněný Soudem v říjnu 2011.)

27. Mohou stěžovatelé obdržet právní pomoc v otázkách řízení před Soudem?

Soud neposkytuje na začátku řízení právní pomoc. V pozdějších fázích řízení, poté, kdy Soud rozhodne o oznámení stížnosti žalované vládě s žádostí o její písemné stanovisko, mohou stěžovatelé obdržet právní pomoc, pokud si nemohou dovolit advokáta z vlastních zdrojů a pokud Soud považuje poskytnutí takovéto pomoci za nezbytné z hlediska řádného průběhu řízení v dané věci.

Podrobnosti takovéto právní pomoci upravují čl. 100 až 105 Jednacího řádu Soudu.

Předseda senátu může přiznat právní pomoc pouze poté, kdy žalovaná vláda předložila své písemné stanovisko ke stížnosti.

Stěžovatel musí vyplnit a vnitrostátní orgány potvrdit prohlášení o příjmech, finančních prostředcích a finančních závazcích žadatele vůči závislým osobám.

Předseda senátu může žalovanou vládu vyzvat, aby se vyjádřila k žádosti o právní pomoc.

Tajemník informuje účastníky řízení o tom, zda byla právní pomoc udělena, nebo zamítnuta. Tajemník rovněž stanoví výši poplatku a případné platby za cestovní, ubytovací či jiné výdaje.

Je třeba poznamenat, že částka přidělená formou právní pomoci je nízká a představuje pouze příspěvek na právní náklady. Veškeré částky přijaté ve formě právní pomoci budou odečteny od náhrad, jež by mohly být přiznány formou spravedlivého zadostiučinění za poplatky a výdaje.

28. Lze případy předložené Soudu vyřešit smírně?

Článek 62 Jednacího řádu Soudu stanoví podmínky, za kterých lze dosáhnout dohody mezi stěžovatelem a žalovanou vládou s cílem ukončit jejich spor.

Soud vždy povzbuzuje účastníky řízení k dosažení smíru.

Smířčí jednání jsou důvěrná a mohou vést k finanční úhradě, kterou se případ zcela vyřeší, za předpokladu, že Soud má za to, že respektování lidských práv si nevyžaduje pokračující šetření stížnosti. K závěru, že i přes smír je třeba v šetření věci pokračovat, dochází Soud ve velmi vzácných případech.

V jednání o smíru hrají advokáti klíčovou roli. Měli by být schopni svým klientům poradit, zda dohodu přijmout, především s ohledem na částku nabízenou příslušnou vládou.

29. Co je jednostranné prohlášení?

Pokud nebylo dosaženo smíru, může žalovaná vláda předložit Soudu jednostranné prohlášení podle čl. 62A Jednacího řádu. Takovýmto prohlášením žalovaná vláda uznává, že došlo k porušení Úmluvy, a zavazuje se poskytnout stěžovateli řádnou nápravu.

Jednostranné prohlášení se obvykle předkládá poté, kdy smířčí jednání skončila neúspěšně, a může být navrženo v nesporné fázi řízení (viz výše) nebo ve fázi řízení týkající se spravedlivého zadostiučinění.

Předložení jednostranného prohlášení je veřejné (na rozdíl od důvěrných smířčích jednání konaných s cílem dosáhnout dohody).

30. Užitečné publikace Soudu

Na webových stránkách Soudu je k dispozici řada publikací, které budou zajímavé pro advokáty při tvorbě stížnosti i v rámci řízení před vnitrostátními soudy.

a) Informační poznámky k judikatuře (Case-Law Information Note)

Tento měsíčník obsahuje souhrny případů (rozsudky, rozhodnutí o přijatelnosti, oznámené případy a případy projednávané Velkým senátem), které se považují za zvláště zajímavé. Každý přehled je opatřen úvodní poznámkou a je klasifikován podle článku Úmluvy, k nimž se případ vztahuje, a podle klíčových slov. Přehled rovněž uvádí novinky o Soudu a jeho publikacích.

b) Praktická příručka k podmínkám přijatelnosti (Admissibility guide)

Tato praktická příručka k podmínkám přijatelnosti je určena především pro advokáty, kteří zamýšlejí podání stížnosti k Soudu. Jsou v ní uvedeny podmínky přijatelnosti stížnosti.

c) Zprávy o rešerších judikatury

Zprávy o rešerších judikatury jsou zprávy připravované Oddělením pro výzkum Soudu. Pro Soud nejsou závazné. Zaměřují se na judikaturu závaznou pro probíhající případy i na již rozhodnuté případy.

d) Bulletin, příručky a zprávy v oblasti judikatury

Tisková služba Soudu připravuje tematické přehledy k judikatuře Soudu a k probíhajícím případům (v lednu 2018 byl publikován přehled k ochraně důvěrnosti komunikace mezi advokátem a klientem). K dispozici je rovněž řada příruček a rešerší k judikatuře Soudu.

e) Společné publikace Soudu a Agentury Evropské unie pro základní práva (FRA)

- Příručka evropského antidiskriminačního práva (Handbook on European non-discrimination law)

Tato příručka – publikovaná společně Soudem a FRA v roce 2010 – je první komplexní příručkou evropského antidiskriminačního práva. Zahrnuje relevantní evropskou judikaturu, kontext a východiska různých druhů diskriminace a možností obrany a rozsah působnosti práva, včetně toho, kdo je chráněn a z jakého hlediska (např. pohlaví, zdravotní postižení, věk, rasa a národnost). Aktualizovaná příručka zahrnuje judikaturu z období od července 2010 do prosince 2011. Aktualizované vydání bylo zveřejněno v r. 2018.

- Příručka o evropských právních předpisech v oblasti hranic, azylu a přistěhovalectví (Handbook on European law relating to asylum, borders and immigration)

Tato příručka – druhá společná publikace Soudu a FRA – představuje první komplexní příručku evropského práva v oblasti azylu, hranic a přistěhovalectví. Zaměřuje se na právní předpisy vztahující se na občany třetích zemí v Evropě a zahrnuje širokou škálu témat, včetně přístupu k azylovému řízení, nucených deportací, detence a omezení svobody pohybu.

- Příručka evropského práva v oblasti ochrany osobních údajů (Handbook on European personal data protection law)

Cílem této příručky jakožto hlavního referenčního pramene je zvyšovat povědomí a znalosti o pravidlech ochrany údajů v členských státech EU a Rady Evropy. Je určena nespecializovaným právníkům, soudcům, vnitrostátním orgánům ochrany údajů a dalším pracovníkům v oblasti ochrany údajů.

- Příručka evropského práva v oblasti práv dítěte (Handbook on European law relating to the rights of the child)

Tato příručka publikovaná v r. 2015 je kompilací práva Rady Evropy a EU, jímž se řídí ochrana a podpora práv dítěte.

- Příručka o evropských právních předpisech v oblasti přístupu ke spravedlnosti (Handbook on European law on access to justice)

Tato příručka publikovaná v r. 2016, shrnuje hlavní klíčové otázky týkající se přístupu ke spravedlnosti formou právního přehledu s uvedením judikatury z této oblasti.

f) Knihovna Soudu

Knihovna, otevřená v r. 1966, shromáždila významný fond literatury k lidským právům obecně. Přístup k tomuto zdroji si lze vyžádat.

g) Databáze HUDOC dostupná na webových stránkách Soudu

Databáze HUDOC poskytuje přístup k judikatuře Soudu, Evropské komise pro lidská práva a Výboru ministrů.

Právní otázky řešené v jednotlivých případech jsou shrnuty v seznamu klíčových slov. Klíčová slova jsou převzata z lexikonu termínů vyskytujících se v Úmluvě a jejích protokolech.

h) Program HELP (viz otázka 14)

III. Obsah a výkon rozsudků Soudu v případech individuálních stížností - odvolání proti takovýmto rozsudkům

31. *Lze se proti rozsudkům Soudu odvolat?*

Proti rozhodnutím o nepřijatelnosti a rozsudkům výborů nebo Velkého senátu se odvolat nelze. Jestliže senát vydal rozsudek, účastníci řízení však mohou požádat o postoupení případu Velkému senátu k novému posouzení. Takováto nová posouzení jsou výjimečná (viz otázka 26).

32. *Jaký je hlavní obsah rozsudku Soudu?*

Soud ve svém rozsudku uvede, zda došlo k porušení ze strany žalované vlády, a pokud ano, které články Úmluvy nebo protokolů byly porušeny. V závislosti na povaze porušení může Soud nařídít státu, aby přijal obecná nebo specifická opatření. V případě, že stěžovatel žádal o spravedlivé zadostiučinění, Soud rovněž uvede, zda mu toto (obvykle ve formě peněžního odškodnění) od žalovaného státu náleží. Soud může také přiznat náhradu nákladů řízení a úroky z prodlení.

33. *Co dalšího může rozsudek Soudu obsahovat?*

V případech systémových nedostatků, obvykle legislativní povahy, může Soud určit legislativu, kterou by měl stát přijmout, změnit nebo zrušit. Ve výjimečných případech může Soud nařídít specifická opatření a stanovit termín jejich provedení. Při tvorbě legislativy jsou státy vázány výkladem Úmluvy Soudu, přičemž mají prostor pro uvážení. Ve výjimečných případech může Soud nařídít, aby stát provedl specifické individuální opatření, jako je obnova nespravedlivého řízení, propuštění stěžovatele z detence nebo výkon práv stěžovatele na přístup k dítěti, které má v péči. Soud není oprávněn rušit vnitrostátní zákony ani rozsudky (viz otázku 36).

34. *Co je to pilotní rozsudek?*

Pilotní řízení se uplatní v případě, kdy Soud obdrží významný počet stížností vycházejících z jedné a téže hlavní příčiny nebo kdy skutečnosti uvedené ve stížnosti odhalí existenci strukturálního nebo systémového problému či jiné podobné disfunkce v příslušném státě, jež by mohly dát vzniknout podobným stížnostem. Soud poté může zvolit jednu stížnost nebo několik stížností k přednostnímu řešení, přičemž ostatní odročí. Při řešení prioritních případů se Soud snaží dosáhnout řešení, které přesahuje konkrétní případ, aby jej bylo možno vztáhnout na podobné případy vztahující se k téže otázce. Při vynesení svého pilotního rozsudku Soud zaváže stát, aby splnil své povinnosti podle čl. 46 tím, že svoji legislativu uvede do souladu s požadavky Úmluvy, tak, aby bylo vyhověno ostatním skutečným nebo potenciálním stěžovatelům a byly vyřešeny rovněž nevyřízené stížnosti. Jestliže stát patřičné kroky neučiní, dá se očekávat, že Soud shledá porušení ve všech odročených stížnostech. Soud může kdykoliv v průběhu pilotního řízení přezkoumat odročenou stížnost, pokud je to nutné v zájmu zajištění výkonu spravedlnosti. Pokud strany případu vyřizovaného v pilotním řízení dosáhnou smíru, musí taková dohoda obsahovat prohlášení státu ohledně provedení obecných opatření stanovených v pilotním rozsudku a musí stanovit nápravu, jež bude přiznána ostatním skutečným či potenciálním stěžovatelům. Výkon pilotních rozsudků je prioritou Výboru ministrů Rady Evropy.

35. Jak lze zahájit pilotní řízení?

Soud rozhodne o zahájení pilotního řízení ex offo. Advokát ovšem může požádat, aby Soud uplatnil pilotní řízení, a to na základě toho, že případ stěžovatele je typický pro řadu dalších případů se stejnou hlavní příčinou ve vnitrostátním právu.

36. Může Soud zneplatnit zákony nebo rozhodnutí vnitrostátních soudů, jež porušují Úmluvu?

Nikoliv. Soud může pouze uvést, že určité kroky, opomenutí, zákony nebo rozhodnutí vnitrostátních soudů ze strany státu Úmluvu porušují. Nemůže však takovéto úkony zneplatnit ani zrušit. Žalovaný stát je však vázán zjištěními Soudu a hlavním cílem dohledu nad výkonem rozsudků Soudu ze strany Výboru ministrů Rady Evropy je zajistit, aby se zamezilo pokračujícímu porušování Úmluvy a aby k žádným takovým porušením v budoucnosti nedocházelo.

37. Kdo vykonává rozsudky Soudu?

Odpovědnost za výkon rozsudků Soudu nese žalovaný stát. Na tento výkon dohlíží Výbor ministrů. Při provádění rozsudků Soudu mají státy poté, kdy uhradí spravedlivé zadostiučinění – zpravidla do 3 měsíců od nabytí právní moci rozsudku – prostor pro uvážení, s výjimkou specifických opatření nebo kroků nařazených Soudem. Státy musí v každém případě zajistit, aby již nadále nepokračovalo stávající porušování Úmluvy a aby se zabránilo budoucím porušením.

38. Jak musí stát postupovat, pokud Soud zjistil, že některé nebo některá z rozhodnutí vnitrostátních soudů nebo správních aktů porušují Úmluvu?

Stát musí zajistit, aby důsledky porušení pro stěžovatele byly odstraněny nebo aby bylo v možném rozsahu dosaženo restitutio in integrum – tj. přijetí tzv. individuálních opatření (viz především doporučení Výboru ministrů (2000)2 členským státům a pravidlo 6 Pravidel Výboru ministrů pro dohled nad výkonem rozsudků). Náprava může mít mnoho různých podob v závislosti na konstatovaném porušení, situaci stěžovatele a povaze a rozsahu případného spravedlivého zadostiučinění přiznaného Soudem (jenž mohl např. přiznat úplnou náhradu za ztrátu příležitostí nebo utrpěnou majetkovou škodu či nemajetkovou újmu).

Například se může požadovat, aby státy zajistily, že:

- napadená rozhodnutí/rozsudky lze znovu otevřít (např. v případech týkajících se nespravedlivého řízení, především v trestních věcech);
- věc může být dále přezkoumána (často ve věcech rodinného práva, kde je res judicata slabá);
- lze přiznat náhrady (např. za ztrátu příležitostí, pokud znovuotevření občanskoprávního nebo správního řízení není možné – viz níže);
- příkazy k vyhoštění porušující Úmluvu budou zrušeny, případně v kombinaci s dalšími opatřeními, jako je udělení povolení k pobytu;
- v případech týkajících se porušení článků 2 a 3 Úmluvy bude zahájeno/znovu otevřeno/obnoveno trestní šetření;
- budou zlikvidovány osobní údaje shromážděné státem při porušení Úmluvy;
- budou vykonány nevykonané vnitrostátní rozsudky;
- osoby držené v detenci za nelidských podmínek budou převezeny do řádných detenčních zařízení;
- soudce Nejvyššího soudu bude navrácen do funkce.

Obecně se uznává právo na znovuotevření nespravedlivého trestního řízení. Mnoho států rovněž má zavedena pravidla pro obnovu správních řízení nebo soudních řízení v občanskoprávních a správních věcech po nepříznivém rozsudku ze strany Soudu (s patřičným zohledněním požadavků na právní jistotu a práva třetích stran jednajících v dobré víře).

Jestliže porušení ovlivní jiné případy či situace, požaduje se dále, aby stát přijal obecná opatření, která tato porušení zastaví, např. tím, že rozšíří právo na obnovu řízení také na tyto případy a zabrání vzniku nových v budoucnosti, kupříkladu změnou vnitrostátní judikatury, správní praxe nebo příslušné legislativy (viz též otázky 39 a 40 a doporučení Výboru ministrů (2004)5 a (2004)6 a pravidlo 6 Pravidel Výboru ministrů pro dohled nad výkonem rozsudků).

39. Jaké kroky musí stát přijmout, pokud Soud rozhodne, že vnitrostátní legislativa porušuje Úmluvu?

Stát nejprve zváží, zda se lze porušení Úmluvy vyhnout skrze výklad vnitrostátního práva, který bude s Úmluvou v souladu (v konkrétním případě a i do budoucna). Jestliže toto možné není, je třeba, aby stát legislativu upravil s ohledem na rozsudek Soudu. Volba opatření bude součástí akčního plánu pro výkon, jež bude předložen Výboru ministrů nejpozději do šesti měsíců od data, kdy rozsudek nabude právní moci, přičemž tento akční plán se stane východiskem pro dohled nad výkonem rozsudku ze strany Výboru ministrů (viz též otázku 42 níže).

40. Jaké kroky musí stát přijmout, pokud rozsudek Soudu ukáže, že Ústava daného státu porušuje Úmluvu?

Povinnost žalovaných států řídit se rozsudkem Soudu je bezpodmínečná, přičemž vnitrostátní ústavní právo musí být rovněž v souladu s Úmluvou tak, jak ji interpretuje Soud v rozsudcích proti žalovanému státu. Otázka, zda stát považuje Úmluvu za právní předpis stejné právní síly jako Ústavu, nebo za předpis nižší právní síly, je především relevantní pro stanovení odpovědnosti za tuto re-interpretaci, a bude příslušet buď národnímu ústavnímu soudu nebo národnímu zákonodárci. Stát by tedy měl upravit příslušné ustanovení své Ústavy, pokud jej nelze vykládat způsobem, který by byl v souladu s Úmluvou (řada změn ústav proběhla rovněž s cílem zajistit plnou účinnost rozsudků Soudu – např. v Arménii, Řecku, Maďarsku, na Slovensku a v Turecku).

41. Kdo kontroluje, zda se stát řídí rozsudky Soudu?

Za dohled nad výkonem rozsudků Soudu odpovídá Výbor ministrů. Výboru pomáhá Odbor pro výkon rozsudků Soudu. Obecné a související informace a statistiku může poskytnout 13. výroční zpráva <https://rm.coe.int/annual-report-2019-1/16809e1c59>. Stěžovatel nemá právo účastnit se jednání Výboru ministrů, ale podle pravidla 9 Pravidel Výboru ministrů pro dohled nad výkonem rozsudků <https://rm.coe.int/16806eebf0> se může na Výbor ministrů písemně obrátit, pokud nebylo uhrazeno spravedlivé zadostiučinění nebo pokud nebyla přijata individuální opatření.

Ve vztahu k obecným opatřením tak učinit nelze.

42. Jak Výbor ministrů přistupuje ke své povinnosti vykonávat dohled?

Dohled je v zásadě veřejný a zakládá se na duálním postupu. Nové případy jsou přiřazeny buď do režimu standardního, nebo zvýšeného dohledu. Zvýšený dohled je vyhrazen pro případy vyžadující naléhavá individuální opatření, pilotní rozsudky, mezistátní případy nebo případy, u nichž rozsudek Soudu nebo následné řízení před Výborem ministrů odhalí zásadní strukturální nebo komplexní problém. Specializovaný lidskoprávní výbor Výboru ministrů (CMDH) se věnuje případům v režimu zvýšeného dohledu, avšak výkon všech případů monitoruje Odbor pro výkon rozsudků Soudu.

Dohled vychází z akčních plánů předkládaných státy a akčních zpráv předkládaných po skončení výkonu. V průběhu dohledu mohou Výboru ministrů v souladu s pravidlem 9 Pravidel Výboru ministrů pro dohled nad výkonem rozsudků předkládat podněty stěžovatelé a jejich zástupci, nevládní organizace a vnitrostátní instituce pro ochranu lidských práv (ombudsman, výzkumné ústavy a podobné instituce určené vnitrostátní legislativou).

Výkon rozsudků v případech spadajících do režimu zvýšeného dohledu je podroben mnohem důkladnějšímu přezkumu na jednáních Výboru ministrů, obvykle čtvrtletních jednáních CMDH. Výbor ministrů poskytuje podporu, doporučení nebo jiné pobídky k podpoře a usnadnění výkonu rozsudků. V případech spadajících do režimu standardního dohledu je Výbor ministrů v zásadě omezen na to, že vezme na vědomí akční plán předložený žalovaným státem.

Odbor pro výkon rozsudků Soudu poskytuje Výboru ministrů pomoc a poradenství a sleduje výkon rozsudků Soudu ve všech případech a napomáhá řešit problémy s výkonem. Stav výkonu je u všech řešených případů uveden na webové stránce Odboru. Odbor pravidelně jedná s žalovanými státy, především v otázkách připravovaných akčních plánů, a rovněž na vyžádání nabízí různé formy podpory a pomoci, včetně mnohostranných jednání, aby si všechny členské státy, jichž se daný problém týká, mohly vyměňovat zkušenosti.

43. Kde lze nalézt informace o řešených případech, stavu výkonu a další relevantní informace?

Seznam všech řešených případů, společně se souhrnem stavu jejich výkonu, je k dispozici na webové stránce Odboru pro výkon rozsudků. Rozhodnutí Výboru ministrů a komunikace předkládané Výboru ministrů jsou v zásadě veřejné (viz pravidlo 8 Pravidel Výboru ministrů pro dohled nad výkonem rozsudků) a jsou zveřejňovány jak na webové stránce Odboru (většinou individuálně), tak na webové stránce Výboru ministrů (většinou podle zasedání). Vykonatelné případy lze vyhledávat pomocí nového vyhledávače podobného jako v HUDOC u rozsudků Soudu. Odbor rovněž zveřejňuje další materiály relevantní pro výkon rozsudků, včetně informací o doporučeních Výboru ministrů pro členské státy a výsledků mnohostranných zasedání u kulatého stolu a dalších podobných událostí. Odkaz na webovou stránku Výboru ministrů: www.coe.int/cm; odkaz na webovou stránku Odboru: <https://www.coe.int/en/web/execution>.

44. Co lze učinit, pokud stát nesplní svoji povinnost vyplatit stěžovateli peněžní náhradu nebo odpovídajícím způsobem nezajistil nápravu porušení Úmluvy?

U naprosté většiny případů, kdy došlo k přiznání spravedlivého zadostiučinění, je toto spravedlivé zadostiučinění příslušným státem vyplaceno. Pokud však není dosaženo úhrady ve lhůtě stanovené rozsudkem, která obvykle činí tři měsíce od data, kdy rozsudek nabude právní moci, je splatný úrok z prodlení tak, jak stanoví rozsudek Soudu. Tam, kde je však platba naléhavá, by na to měl daný advokát upozornit příslušné státní orgány a případně, pokud je to nutné, předložit věc i Výboru ministrů podle postupu stanoveného v pravidlu 9 odst. 1.

Podobně by měl advokát v případech, kdy nebyla přijata individuální opatření nebo kdy vyvstanou jiné problémy, na danou situaci co nejdříve upozornit Výbor ministrů, a to buď připomínkou k akčním plánům nebo akčním zprávám, či samostatným podáním podle pravidla 9 odst. 1. Jestliže se jedná o právo nebo svobodu, jíž se stěžovatel může vzdát, jsou takovéto stížnosti důležité, aby se zajistila adekvátní odpověď Výboru ministrů (ne všichni stěžovatelé usilují např. o obnovu trestního řízení, a Výbor ministrů tedy nebude z vlastní iniciativy zkoumat možné překážky obnovy). Jestliže dané právo není této povahy, např. v mnoha případech porušení článků 2 a 3, Výbor ministrů bude na druhé straně ze své úřední povinnosti sledovat otázku individuálních opatření (např. aby zajistil, že proběhne účinné trestní šetření, aby bylo možno určit a případně potrestat odpovědné zástupce státu).

Pokud nedošlo k nápravě nebo tam, kde lze na nově vzniklé překážky nahlížet jako na nové skutečnosti vyvolávající nové otázky ve vztahu k právům a svobodám chráněným články 2-18 Úmluvy, lze rovněž podat novou stížnost k Soudu (viz: Bochan proti Ukrajině (č. 2) [VS] č. 22151/08). Řadu otázek restitutio in integrum však lze považovat za otázky nad rámec práv chráněných těmito články (např. právo na obnovení neoprávněně zrušeného povolení k pobytu nebo právo dosáhnout obnovy trestního řízení), a pravděpodobnost úspěchu u nové stížnosti podané k Soudu je tedy velmi omezená. Jsou-li takové stížnosti předloženy Soudu, je pravděpodobné, že Výbor ministrů vyčká rozhodnutí Soudu a teprve poté bude pokračovat v dohledu.

Pokud nejsou obecná opatření přijata urychleně nebo neodpovídají nápravě zjištěných porušení, využije Výbor ministrů různých nástrojů, jimiž disponuje – viz např. shrnutí obsažené ve výroční zprávě Výboru ministrů za rok 2014 – aby zajistil splnění povinností vyplývajících z rozsudku Soudu. Pokud k řešení dané záležitosti nepostačují běžné nástroje, může Výbor ministrů přijmout řadu opatření, obvykle v podobě předběžného usnesení obsahující prohlášení, že stát nerespektuje povinnosti uložené Úmluvou a/nebo povinnosti členského státu Rady Evropy. Od roku 2010, kdy vstoupil v platnost protokol č. 14, je Výbor ministrů oprávněn si vyžádat od Soudu posudek (podle čl. 46 odst. 4 Úmluvy), v případě, že stát neplní své povinnosti. Ve věci Mammadov proti Ázerbájdžánu viz. <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-193543> Výbor ministrů shledal, že je nezbytné zahájit řízení podle čl. 46 odst. 4 Úmluvy, protože se stát odmítal řídit rozsudkem Soudu. Rozsudek Soudu byl vydán v květnu 2019 a jednoznačně potvrdil jasnou a konzistentní pozici Výboru ministrů. I přes důrazné výzvy ázerbájdžánským orgánům trpěl stěžovatel i nadále důsledky porušení svých práv stanovených Úmluvou. Toto selhání vedlo k dosud nevídaně závažné situaci, přičemž vyvstala otázka přijetí opatření podle čl. 46 odst. 5 Úmluvy.

Případy skutečného odmítnutí řídit se rozsudkem Soudu jsou velmi vzácné a mohou vést k různým následným reakcím včetně výzvy členským státům, aby přijaly veškerá opatření, jež budou považovat za nezbytná k tomu, aby zajistily výkon rozsudku, až po definitivní vyloučení z Rady Evropy (Výbor ministrů jasně uvedl, že respektování rozsudků Soudu je podmínkou členství v této organizaci – viz především předběžné usnesení ResDH (2006)26).

Značně neprozkoumanou oblastí je možnost výkonu neuspokojené peněžní části rozsudku ve vnitrostátním právním řádu žalovaného státu nebo dokonce třetího státu.

Pro takovýto právní krok v zásadě neexistuje žádná překážka, jelikož úlohou Rady ministrů je pouze dohled nad výkonem rozsudků.

45. Co lze učinit, pokud vzniknou překážky ve výkonu rozsudku Soudu, neboť je obtížné jej vyložit?

Při výkonu mohou vyvstat otázky vztahující se k výkladu rozsudku nebo relevantní judikatury Soudu. Tyto problémy lze řešit mnoha různými způsoby, především lze vycházet z kompetence Odboru pro výkon rozsudků a kompetence samotného Výboru ministrů. V mnoha situacích jsou problémy tak úzce spjaty s přesným zněním rozsudku, že nejlepší cestou je požádat o výklad Soud. Účastníci řízení mohou o takový výklad požádat ve lhůtách stanovených Jednací řádem Soudu (článek 79 – jeden rok od data doručení, tj. obvykle pět až devět měsíců po datu nabytí právní moci rozsudku). Pokud takováto žádost nebyla předložena, především tam, kde problémy vyvstanou teprve poté, kdy tato lhůta uplynula, může Výbor ministrů sám, vzhledem ke své nové kompetenci dané protokolem č. 14, požádat o výklad pravomocného rozsudku, pokud má za to, že dohled nad výkonem rozsudku je ztížen problémem ve výkladu rozsudku. Zde se neuplatňuje žádná lhůta.

46. Co lze udělat, pokud jsou v rozhodnutích nebo rozsudcích Soudu chyby?

Článek 81 Jednacího řádu Soudu umožňuje, aby Soud opravil chyby ve výpočtu nebo zjevné chyby v rozhodnutí nebo rozsudku z vlastní iniciativy nebo na žádost některého z účastníků řízení, pokud je takováto žádost předložena do jednoho měsíce od rozhodnutí nebo rozsudku.

47. Může si účastník řízení vyžádat, aby byl rozsudek přezkoumán?

Článek 80 Jednacího řádu stanoví okolnosti, za nichž může účastník řízení požádat Soud o přezkoumání rozsudku v rozhodnuté věci. Účastník řízení tak může učinit, vyjde-li najevo skutečnost, která by mohla svým charakterem mít rozhodující vliv na výsledek případu, pokud byla tato skutečnost v době vydání rozsudku Soudu neznámá a nemohla být známa účastníku řízení.

48. Může stát odmítnout vykonat rozsudek Soudu na základě toho, že podle Nejvyššího soudu nebo Ústavního soudu daného státu nedošlo k porušení vnitrostátních ústavních předpisů ani Úmluvy?

Podle článku 46 je stát rozsudkem v řízení, jehož je účastníkem, vázán, a tudíž je výkladem Úmluvy stanoveným Soudem a rozsudky Soudu týkající se porušení Úmluvy, vázán i Nejvyšší a Ústavní soud daného státu. Existuje řada států, v nichž ochrana lidských práv poskytovaná Úmluvou přesahuje rámec ochrany zajišťované vnitrostátní ústavou. Zastává-li soud, Nejvyšší soud nebo Ústavní soud státu názor, že původ porušení tkví v Ústavě daného státu, je třeba, aby vnitrostátní soud nejprve vyložil vnitrostátní Ústavu v souladu s Úmluvou. Pokud toto není možné je pak nezbytné, aby stát novelizoval Ústavu tak, aby byla v souladu s Úmluvou (tak, jak ji vykládá Soud). To platí i tam, kde v právní hierarchii daného státu vnitrostátní Ústava státu je Úmluvě nadřazena (viz též otázku 40).

49. Užitečný průvodce zveřejněný Soudem

Nedávno Soud zveřejnil „Příručku k článku 46 Evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod – závaznost a výkon rozsudků“ (Guide on Article 46 of the European Convention on Human Rights - Binding force and execution of judgments), v níž je analyzována a shrnuta judikatura k článku 46. Tato příručka je pravidelně aktualizována.

IV. Praktické tipy k postupu předkládání stížnosti

Soud novelizoval článek 47 Jednacího řádu Soudu, který se vztahuje k podání stížnosti fyzickou nebo právnickou osobou, skupinou jednotlivců nebo nevládní organizací. Praxe Soudu při zpracování nových stížností je velmi přísná. Praktické tipy obsažené v této části se soustředí na tuto novou praxi. Jejím cílem je rovněž upozornit advokáty na zdroje informací o této nové praxi, která by měla urychlit posuzování stížností Soudem.

Formální požadavky na podání stížnosti jsou aplikovány přísně. Jakoukoliv odchylku od Jednacího řádu a praxe lze akceptovat pouze v případě, že je podložena řádným vysvětlením (např. v poli 71 Připomínky ve formuláři stížnosti) a je důvodná. Stížnosti, o nichž se stanoví, že nesplňují požadavky, se považují za nepodané a jsou zcela neúčinné. Byli jste varováni.

50. Odpovídá kancelář na otázky ohledně toho, jak stížnost podat?

V záložce „Applicants“ na webových stránkách Soudu jsou obsaženy rozsáhlé informace a pokyny a praktické tipy vysvětlující, jak podat stížnost a jak správně vyplnit formulář stížnosti. Pokud stížnost nesplňuje požadavky stanovené článkem 47 Jednacího řádu Soudu, kancelář formálně odpoví a v odpovědi uvede nedostatky a upozorní, že nebyla podána platná stížnost. Kromě řádně odůvodněných výjimečných případů však kancelář nekomunikuje ohledně individuálních otázek týkajících se stížnosti.

51. Lze stížnost podat „postupně“ nebo formou doplnění předchozí stížnosti?

Nikoliv: pokud není uvedeno důvodné vysvětlení (jako např. potíže při korespondenci s klientem-stěžovatelem, který je ve vězení), lze formulář stížnosti podat pouze jednou. Je-li stížnost neúplná nebo neodpovídá přesnému výkladu článku 47 ze strany kanceláře, bude zamítnuta a musí být podána znovu. Na předchozí nesprávně podaný formulář stížnosti nebude brán zřetel. Šestiměsíční lhůtu stanovenou článkem 35 může přerušit pouze správně vyplněný formulář stížnosti, po jehož podání bude stížnost zaregistrována a Soud o ní bude rozhodovat.

52. Lze stížnost podat bez použití oficiálního formuláře stížnosti, který je k dispozici na webových stránkách?

Nikoliv: stížnost lze podat pouze prostřednictvím aktuálního formuláře stížnosti, který je k dispozici na webových stránkách Soudu:

Ten musí dále splňovat následující podmínky:

- musí být podepsán stěžovatelem i advokátem (samostatná plná moc není přijatelná),
- musí být podán původní formulář obsahující oba originální podpisy: kopie podpisů jsou nepřijatelné,
- musí být samostatný, bez „dalších listů“ a výstižně
 - uvádět úplné skutečnosti,
 - důvody podané stížnosti a
 - popis vnitrostátních opravných prostředků, které byly vyčerpány.

53. Musí být celá stížnost obsažena v samotném formuláři stížnosti jakožto samostatném dokumentu?

Ano: Soud vyžaduje, aby celá stížnost ve vztahu k Úmluvě, veškeré relevantní skutečnosti a veškeré kroky ve vnitrostátním řízení byly shrnuty ve formuláři stížnosti, tak, aby ve formuláři bylo obsaženo vše potřebné k prvnímu posouzení stížnosti. To Soudu umožní neprodleně komunikovat stížnost žalované vládě, aniž by kancelář musela připravovat vyličení skutkového stavu (bezprostřední oznámení).

54. Dokumenty, které je nutno předložit společně s formulářem stížnosti

Přílohy musí být kopie všech rozhodnutí vnitrostátních soudů, včetně důkazů o vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků, jako např. kopie podkladů z konečného vnitrostátního odvolání, přičemž stránky musí být očíslovány.

55. Další materiály, které lze k formuláři stížnosti přiložit

Přiložit lze rovněž další argumentaci, která je omezena počtem maximálně dvaceti stran a v níž budou rozvedeny skutečnosti, stížnosti a informace o vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků. Tento doplňující materiál by neměl obsahovat nové body, jež nebyly zmíněny ve formuláři stížnosti. Bude-li předloženo více podkladů, musí být nezbytnost jejich předložení jednoznačně a přesvědčivě prokázána a vysvětlena.

56. Liší se požadavky v případě, kdy se stížnost podává za skupinu jednotlivců?

V zásadě stejné požadavky platí pro skupinové stížnosti, kde vystupuje několik stěžovatelů podávajících stížnost v téže věci, a kteří byli účastníky totožného vnitrostátního řízení. Je nezbytné získat osobní údaje každého jednotlivce, originální podpis každého jednotlivce a první dvě stránky obvyklého formuláře stížnosti musí kontrasignovat advokát zastupující každého jednotlivce v rámci skupiny: začněte podpisy shromažďovat včas! U více než pětičlenných skupin Soud vyžaduje, aby osobní údaje byly uvedeny v tabulce, kterou na vyžádání poskytne kancelář a která je k dispozici na webových stránkách Soudu; větší skupiny mohou být vyzvány, aby svoji stížnost podaly vedle listinné podoby formuláře stížnosti i elektronicky. Upozorňujeme, že v případech, kdy si stěžovatelé stěžují na porušení jejich práv ve stejné záležitosti – stejného právního postoje, ale skutkové podstaty jejich případů a vnitrostátní řízení, která proběhla se liší, nelze jejich stížnost považovat za „stížnost skupiny jednotlivců“; každá fyzická osoba bude muset podat samostatnou individuální stížnost.

57. Liší se požadavky v případě, kdy se stížnost podává za společnost, jinou právnickou osobu nebo nevládní organizaci?

Formulář stížnosti vyplní a podepíše oprávněná osoba podle interních pravidel společnosti nebo jiné právnické osoby. Kromě toho musí být u každého uveden doklad jeho oprávnění vázat společnost nebo jinou právnickou osobu svým rozhodnutím a podpisem. Například ve vnitrostátním obchodním rejstříku může být stanovena pravomoc daného ředitele. Bohužel k dispozici není mnoho pokynů Soudu, které by stanovily, jaký konkrétní důkaz o doložení této skutečnosti je dostačující. Na stížnosti je opět vyžadován originál podpisu všech oprávněných osob společně s podpisem zastupujícího advokáta.

58. TIP

Toto jsou pouze příklady formálních náležitostí, podle nichž nyní Soud posuzuje stížnosti poté, kdy jsou podány, a příklady požadavků na úspěšné podání stížnosti. Tyto požadavky uvedené na webových stránkách Soudu je třeba důsledně dodržet, aby bylo možné stížnost považovat za úspěšně podanou. Advokáti by se měli snažit podat stížnost v uvedené šestiměsíční lhůtě, která bude od 1. 2. 2022 zkrácena na čtyři měsíce, s dostatečnou rezervou, aby – pokud první pokus nevyhoví článku 47 – byl stále čas na opětovné podání opravené stížnosti.

59. Lze formulář stížnosti, který byl neúplný, znovu předložit, bude-li opraven?

V případě podání stížnosti, která nevyhověla článku 47, informuje kancelář advokáta o nedostatcích stížnosti. Dopis z kanceláře poté zní takto: „V důsledku toho nemůže Soud Vaše námítky prošetřit. Vezměte prosím na vědomí, že nebyly uloženy žádné dokumenty ani podání, které jste předložili. Pokud chcete, aby se Soud Vašimi stížnostmi zabýval, musíte předložit úplně vyplněný a platný formulář stížnosti, s veškerými podklady, jak vyžaduje článek 47.“ Z toho vyplývá, že je třeba podat zcela novou stížnost, a to na správně vyplněném formuláři stížnosti a

se všemi nezbytnými příloženými podklady, jako jsou vnitrostátní rozhodnutí a podklady z vnitrostátních odvolání, z nichž vyplývá, že argumentace nyní předkládaná Soudu byla předložena vnitrostátním soudům. Opravený formulář stížnosti musí být znovu podepsán stěžovatelem (stěžovatelem), a advokátem a musí být znovu předložen před uplynutím lhůty. Tuto lhůtu může přerušit pouze podání bezchybně vyplněného formuláře stížnosti.

60. Jakým způsobem je třeba stížnost podat?

Stížnost musí být zaslána poštou nebo osobně doručena na Soud. Používáte-li poštovních služeb, představuje datum podání stížnosti datum odeslání (doložené razítkem pošty), zatímco u stížností doručených osobně na Soud je příslušným datem podání stížnosti datum přijetí stížnosti Soudem v pracovní době. Stížnosti nelze podávat faxem (s výjimkou situací, kdy to článek 39 vyžaduje u předběžných opatření, viz otázka 21 výše).

Stěžovatelé a jejich advokáti by měli stížnosti a veškerou korespondenci zasílat Soudu doporučeně, s doručenkou, aby měli záznam o doručení.

61. Lze stížnost podat elektronicky?

Stížnosti nelze podávat elektronicky. Kancelář povoluje elektronická podání v pozdějších fázích určitých řízení.

62. Lze celé řízení vést v jiném jazyce, než je francouzština nebo angličtina?

Soud má dva úřední jazyky, angličtinu a francouzštinu (čl. 34 odst. 1 Jednacího řádu Soudu). Kromě angličtiny a francouzštiny lze stížnost a její podklady podat v jakémkoliv jazyce (jiném, než angličtina nebo francouzština), který je úředním jazykem některé ze smluvních stran (čl. 34 odst. 2 Jednacího řádu Soudu). Dokumenty ani rozsudky z vnitrostátních řízení není třeba překládat. Po datu, kdy je stížnost oznámena žalované vládě, je třeba stanoviska podávat v angličtině nebo francouzštině.

63. Lze zajistit důvěrnost totožnosti stěžovatele, a to i před žalovanou vládou?

Řízení před Soudem je v zásadě veřejné (s výjimkou jednání o smírném urovnání, čl. 39 odst. 2 Úmluvy). Čl. 47 odst. 4 Jednacího řádu Soudu však umožňuje zachování důvěrnosti totožnosti stěžovatele a některých částí spisu před veřejností, nikoliv však před žalovanou vládou. Pokud se předsedovi předkládá takováto žádost, musí být odůvodněna. I tam, kde předseda takovéto žádosti vyhoví, bude totožnost stěžovatele odhalena žalované vládě, pokud je jí případ oznámen s tím, aby uvedla svá stanoviska, neboť v této fázi se žalované vládě zasílá celá stížnost.

64. Kdy a proč se bude kancelář obracet na advokáta stěžovatele?

Obecně existuje pět důvodů, proč se kancelář může obrátit na advokáta stěžovatele v počátečních fázích procesu zpracování stížnosti, kdy se nové stížnosti posuzují z hlediska splnění požadavků článku 47. V této fázi jsou některé stížnosti posuzované samosoudcem prohlášeny za nepřijatelné či vyškrtnuty ze seznamu; zbývající stížnosti jsou řádně prošetřeny. Přijaté stížnosti lze bezprostředně oznámit žalované vládě. Kancelář se písemně obrátí na advokáta stěžovatele, pokud:

- a. stížnost nespĺňuje požadavky článku 47, a má se tedy za to, že žádná stížnost nebyla podána. Kancelář uvede, které informace chybějí. Stížnost se musí podat znovu;
- b. stížnost je prohlášena za nepřijatelnou. V dopise bude uvedeno, že proti tomuto rozhodnutí se nelze odvolat a že spis bude do 12 měsíců zlikvidován. Toto může být první komunikace kanceláře k dané stížnosti;
- c. stížnost není ani bezprostředně prohlášena za nepřijatelnou, a není ani bezprostředně oznámena žalované vládě. Takovéto případy obvykle dlouho čekají na vyřízení;
- d. kancelář potřebuje informace nebo dokumenty, aby Soud mohl případ prošetřit;
- e. stížnost byla oznámena žalované vládě, aby se tato vyjádřila k přijatelnosti a meritu věci. Tam, kde se jedná o okamžité oznámení nedávno podané stížnosti, kancelář jednoduše zašle stížnost žalované vládě. Pokud oznámení následuje až po delším zkoumání stížnosti Soudem, bude dopis obsahovat vyličení skutkového stavu a otázky, na které má žalovaná vláda odpovědět. Těmto podáním předchází nesporná fáze řízení popsaná výše.

V každém případě je třeba, aby advokáti stěžovatele vždy zasílali stížnosti a veškerou další korespondenci Soudu poštou, s doručenkou, neboť posouzení ze strany kanceláře, která tyto kroky vyžaduje, může trvat déle.

65. Informuje kancelář advokáta stěžovatele o registračním čísle stížnosti poté, kdy je stížnost zaregistrována?

Za předpokladu, že formulář je považován za řádně vyplněný, stížnost bude zaregistrována a bude jí přiděleno číslo. Stěžovatel nebo jeho advokát bude informován poštou. Je třeba, aby advokát při veškeré korespondenci se Soudem toto číslo uváděl. U případů, které jsou prohlášeny za jednoznačně nepřijatelné, nemůže advokát obdržet vyznění o registračním čísle než v dopise, jímž bude oznámeno zamítnutí stížnosti jako nepřijatelné. V ostatních případech kancelář advokátovi registrační číslo písemně oznámí.

66. Musí advokát udržovat styky se svým klientem v průběhu řízení a může Soud z vlastní disciplinární pravomoci stanovit, že advokát již nadále klienta zastupovat nemůže?

Soud vyžaduje, aby advokáti zůstávali ve styku se svými klienty a informovali Soud o relevantním vývoji skutkového stavu, včetně úmrtí stěžovatele, a aby byli k dispozici pro účely instrukcí např. v reakci na stanoviska žalované vlády, viz VM a ostatní proti Belgii č. 60125/11, rozsudek 17112016 VS. Pokud tyto styky nejsou udržovány, Soud učiní následně závěr, že stěžovatel již nemá o další projednání stížnosti zájem a stížnost bude vyškrtuta.

Ve výjimečných případech může být advokát, který Soudu poskytuje zavádějící informace, vyloučen z předkládání stanovisek Soudu v daném případě nebo zcela (článek 36 a článek 44 Jednacího řádu). V jednom případě, kdy Soud zjistil, že jednání advokáta bylo „podvodné a zneužívající“, byl tento advokát trvale vyloučen ze zastupování stěžovatelů v těchto případech i v případech budoucích. Různé stížnosti byly následně Soudem vyškrtuty, neboť Soud se nemohl spojit s dotčenými stěžovateli: Yuldashev a ostatní proti Rusku a Ukrajině č. 32139/14, rozhodnutí ze dne 20. 5. 2020.

67. Může být stížnost řešena prioritně?

Ano: Soud zveřejnil svá kritéria pro stanovení priority v pořadí projednávání stížností podle článku 41 Jednacího řádu Soudu a advokát stěžovatele by měl zvážit možnost dovolávat se těchto kritérií ve formuláři stížnosti, aby odůvodnil žádost o prioritní projednání stížnosti. Soud posuzuje dle těchto kritérií všechny nové stížnosti, které je třeba prošetřit rychleji než v jiných případech.

68. Může si advokát vyžádat urychlení šetření posuzované stížnosti?

Ano: žádost o prioritní posouzení může být předložena kdykoliv v průběhu řízení, především tehdy, je-li třeba zohlednit nový vývoj skutkového stavu.

69. Může se stěžovatel nebo jeho advokát obrátit na Výbor ministrů se stížností ohledně výkonu, pokud je zjištěno porušení nebo pokud není respektováno smírné urovnání?

Ano: Pravidla Výboru ministrů pro dohled nad výkonem rozsudků Soudu a podmínek smírného urovnání stěžovatelům a jejich advokátům umožňují předkládat Výboru ministrů písemná oznámení (adresovaná Výboru ministrů a Odboru pro výkon rozsudků Soudu) týkající se otázek individuální nápravy pro stěžovatele. Nevládní organizace a národní instituce pro lidská práva mohou také předkládat připomínky k problematice obecných opatření. Oznámení jsou v zásadě veřejná a rychle zpřístupněná prostřednictvím internetu. Na tyto záležitosti se vztahuje pravidlo 8 a pravidlo 9.

Oznámení je třeba podávat co nejrychleji poté, kdy došlo k příslušné události, aby Výbor ministrů a Odbor mohli oznámení vzít na vědomí. Kalendář speciálních zasedání Výboru ministrů k otázkám lidských práv je k dispozici na webových stránkách Výboru ministrů a Odboru. Je třeba upozornit, že rozhodnutí Výboru ministrů v individuálních případech mohou zajišťovat i šetření případů na jiných zasedáních. Oznámení je třeba v maximální možné míře formulovat v angličtině a francouzštině, neboť tím se urychlí projednání. Neexistuje žádné ustanovení pro ústní slyšení zástupců před Výborem ministrů.